

Juridiska fakultetsstyrelsen
Universitetslektor Sverker Jönsson

Justitiedepartementet

Remiss: Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden (SOU 2022:50)

Ju2022/03032

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av universitetslektor Sverker Jönsson.

Yttrande

Juridiska fakultetsstyrelsen avstyrker utredningens förslag till ”bättre” möjligheter att verkställa frihetsberövanden genom en utökad användning av hemliga tvångsmedel.

Huvudskälet till fakultetsstyrelsens ståndpunkt är att utredningen inte genomfört intresseavvägningen (proportionalitetsbedömningen) mellan effektivitetsskäl och den grundlagsskyddade rättigheten till personlig integritet på ett adekvat sätt.

De skäl som utredningen presenterar som argument för en utökad användning av hemliga tvångsmedel för att verkställa frihetsberövanden kan huvudsakligen hänföras antingen till resursbrist hos polis- och kriminalvårdsmyndigheter eller till bristande metodutveckling avseende öppna överförings-, spanings- och eftersökandeåtgärder.

Praktiska verkställighetsproblem

Man kan utifrån de uppgifter utredningen presenterar dra den slutsatsen, att något uppenbarligen fallerar – praktiskt sett - mellan tidpunkten då ett rättsligt beslut om frihetsberövande meddelas och tidpunkten då verkställigheten av samma beslut sker. Vidare kan det konstateras att detta är problematiskt från allmänhetens synvinkel, det vill säga att det utåt framstår som att rättssystemet inte kan leva upp till de krav på effektivitet som allmänheten förväntar sig med tanke på hur rättspolitikerna framställer rättssystemets funktion, förmågor och legitimitet. Vidare är det problematiskt i förhållande till brottsofferperspektivet och brottsoffrens legitima förväntningar på att rättssystemet ska verkställa de frihetsstraff som domstolar efter noggranna överväganden dömt ut.

Premisserna för utredningen är alltså att det finns brister i antingen regleringen av eller tillämpningen av regleringen avseende den mycket handfast praktiska hanteringen av personer som frihetsberövas och hur dessa personer överförs till verkställighet.

Vidare beskrivs i utredningen det faktum att personer som avtjänar frihetsstraff avviker från kriminalvården och sedan är svåra att lokalisera. Även detta är ett problem av handfast praktisk natur som handlar om kriminalvårdens rutiner, resurser, kompetens och organisation. Problemet är verkligen inte heller något nytt

eller överraskande. Man kan med fog hävda att impulsen att avvika från ett fängelsestraff är väldokumenterad sedan århundraden.

De förhållanden utredningen beskriver som gäller för personer som rör sig över gränser eller för personer som är föremål för särskild utlänningskontroll är också av praktisk natur. Det vill säga att utredningen påvisar att det finns ett slags gap, eller en lucka, mellan lagstiftningens (ibland internationell lagstiftning) ambitioner och de faktiska personella, materiella och kompetensmässiga resurserna att omsätta dessa ambitioner i praktiken.

Som utredningen själv konstaterar (s. 89) så är det i praktiken så att ”många efterlysta personer kan hittas med hjälp av spaning och andra rutinartade åtgärder”. Det vill säga att de verkställighetsproblem som är startpunkten för utredningen uppenbarligen har sin grund i resursbrist hos Polisen och andra myndigheter. Fakultetsstyrelsen menar att resursbrist eller eftersatt metodutveckling vad gäller öppna eftersökandemetoder aldrig kan utgöra skäl för att ytterligare inskränka den personliga friheten.

Statens användning av hemliga tvångsmedel bidrar till en ökad repressionsnivå i samhället. Att som eftersökt eller anhörig eller bekant till en eftersökt person bli utsatt för statens hemliga övervakning är en mycket allvarlig inskränkning av grundläggande fri- och rättigheter. Frihet från hemlig statlig övervakning är det som skiljer en demokratisk stat från en totalitär stat. Fakultetsstyrelsen anser inte att utredningen presenterat övertygande skäl för att utöka möjligheterna till hemlig statlig övervakning. Utredningen är del av en trend där utredningar gång på gång kommer fram till att statens intresse av ökad övervakning ska sättas framför individens intresse av frihet.

Utredningens analys och intresseavvägning uppvisar dessvärre också vissa intellektuella brister. Det faktum att staten enligt gällande rätt har möjligheter till hemlig övervakning, tillsammans med syftena bakom denna lagstiftning, används av utredningen som ett skäl för att utöka övervakningen. I själva verket ska naturligtvis möjligheterna till hemlig övervakning enligt gällande rätt läggas i den andra vågskålen. Det vill säga att det faktum att staten redan har möjligheter till hemlig övervakning starkt talar mot att ytterligare inskränka individens frihet. Den friheten är ju redan inskränkt.

På samma sätt saknar utredningens hänvisning till andra rättssystem intellektuell bärkraft. Av det faktum att ett visst rättssystem tillåter mer omfattande hemlig statlig övervakning följer inte att en sådan hemlig övervakning införts eller tillämpas med vederbörliga hänsyn tagna till den personliga friheten. Till exempel kan man konstatera att Folkrepubliken Kina har en viss nivå av statlig övervakning. Ett sådant konstaterande innebär ju inte att det finns godtagbara skäl för en sådan nivå av statlig övervakning även i Sverige.

När intresse- och proportionalitetsbedömningar ständigt får samma resultat till nackdel för individen och dennes grundläggande fri- och rättigheter och den hemliga övervakningen och repressionen därför ständigt ökar, framstår intresseavvägningarna inte längre som seriöst genomförda.

Sammanfattningsvis, som redan inledningsvis angetts, avstyrker fakultetsstyrelsen utredningens lagförslag.

Enligt delegation

Sverker Jönsson